

Sławomir Chwałek*

Sprawozdanie z ratowniczych badań wykopaliskowych w Krzepicach, stanowisko 18, gm. loco, woj. śląskie

Abstract

Chwałek S. 2013. Report from rescue archaeological excavations in Krzepice, site 18, loco commune, śląskie voivodeship. *Raport 8*, 503-512.

In 2008, rescue archaeological excavations were carried out in Krzepice at site 18 (AZP 83-45/40), loco commune, Kłobuck county, śląskie voivodeship. The site was located on the route of the planned Krzepice bypass. The investigations embraced an area of 50 ares and recorded 99 archaeological features. In total, 455 artefacts were acquired, which were gathered from the site surface (244) and upon site exploration (211). Ceramics prevailed among the artefacts with 419 found fragments. A vast majority – as much as 90% – of the fragments of clayware was dated to the Middle Ages. The survey led to the discovery of the relics of settlement from the Bronze Age, from the pre-Roman/Roman influence period, and, above all, from the Early and Late Middle Ages, as well as from the early modern period.

Słowa kluczowe: Krzepice, Silesia, Bronze Age, pre-Roman period, Roman influence period, Middle Ages, early modern period

■ WSTĘP

W 2008 roku przeprowadzono ratownicze badania archeologiczne w Krzepicach na stanowisku 18 (AZP 83-45/40), gm. loco, pow. kłobucki, woj. śląskie, znajdującym się na trasie planowanej budowy obwodnicy miasta Krzepice (Ryc. 1). Wykopaliska zostały przeprowadzone na zlecenie Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad, Oddział w Katowicach przez Muzeum Śląskie w Katowicach. Z jego ramienia badaniami kierowali mgr Sławomir Chwałek oraz mgr Dariusz Majewski, przy współpracy mgr Agnieszki Małysy oraz mgr Macieja Ignasiaka. Badania przeprowadzono pod merytoryczną opieką dr Dominika Ablamowicza.

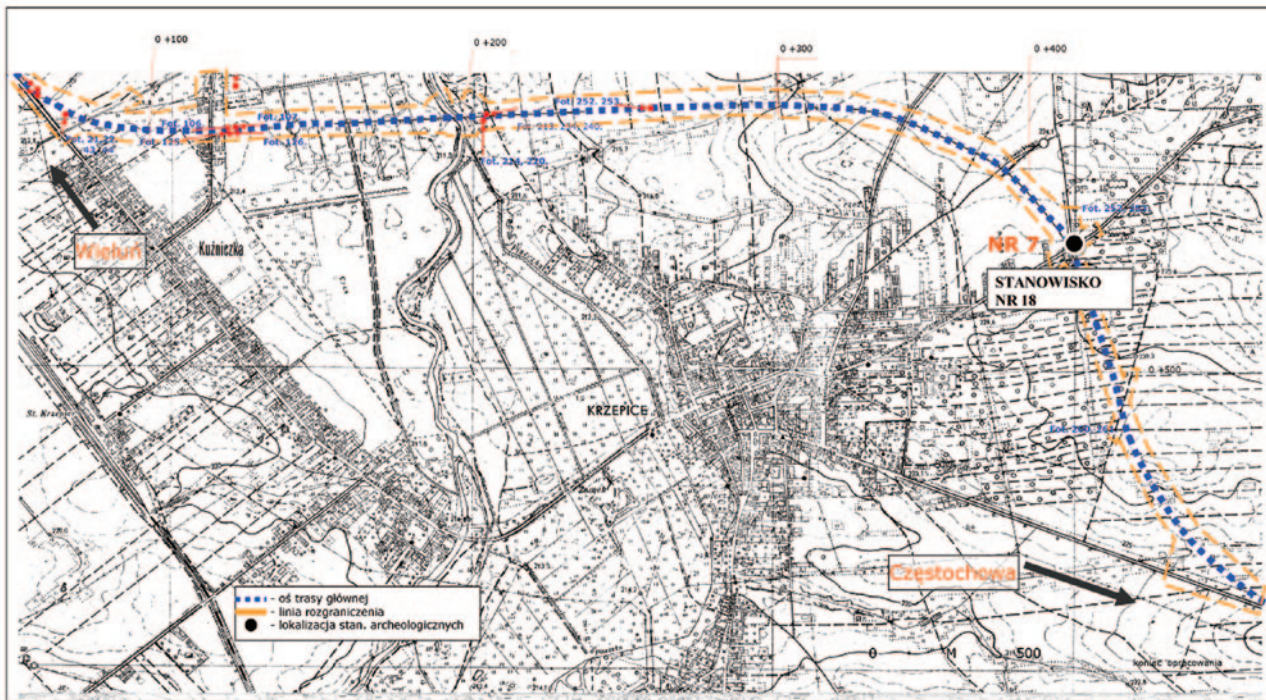
Stanowisko zostało odkryte wiosną 1986 roku, w trakcie badań powierzchniowych prowadzonych w ramach programu AZP przez M. Gedla. Znaleziono wówczas 4 fragmenty naczyń ceramicznych z okresu średniowiecza, które pozyskano z obszaru ok. 0,5 ha, a samo stanowisko określono jako punkt osadniczy. Zabytek został pozytywnie zweryfikowany w 2007 roku, podczas badań

powierzchniowych, a następnie sondażowych, przeprowadzonych, przez mgr I. Młodkowską-Przepiórowską, dla potrzeb planowanej inwestycji, dotyczącej północnej obwodnicy miasta Krzepice w ciągu drogi krajowej 43 (Młodkowska-Przepiórowska *et al.* 2007, 1-9).

Do wyprzedzających badań ratowniczych został przeznaczony teren o powierzchni 0,5 ha. W początkowej fazie odsłonięto powierzchnię 0,314 ha, zgodnie z wytyczoną granicą dla stanowiska 18 według mapy na karcie AZP. Następnie, po uzgodnieniu z delegaturą WUOZ w Częstochowie, poszerzono teren prac w kierunku północno-zachodnim o kolejne 0,186 ha (Ryc. 2).

Stanowisko Krzepice 18 usytuowane jest na terenie poza doliną koryta rzeki Liswarty, na obszarze znacznie wypłaszczonej. Według podziału fizyczno-geograficznego obszaru Polski stanowisko to znajduje się w prowincji Wyżyny Śląsko-Krakowskiej (341), w podprowincji Wyżyny Woźnicko-Wieluńskiej na obszarze mezoregionu Obniżenia Krzepickiego (341.26; Kondracki 2001, 248-252).

* „MEANDER” Sławomir Chwałek, ul. Montera 4, 30-655 Kraków, email: firma.meander@wp.pl



Ryc. 1. Krzepice, stan. 18, gm. loco, woj. śląskie. Lokalizacja stanowiska

Fig. 1. Krzepice, site 18, loco commune, śląskie voivodeship. Location of the site

W podłożu tego stanowiska oraz jego otoczenia występują trzy piętra strukturalne strefy krakowskiej:

- paleozoiczne struktury wyżyn środkowopolskich,
- mezozoiczna monoklina krakowsko-częstochowska (Stupnicka 1989, 202)
- utwory czwartorzędowe, na które składają się piaski i gliny o znacznej miąższości, sięgającej 50 m (Klimek 1996, 60; Kondracki 2001, 252).

Na powierzchni stanowiska Krzepice 18 występują warciańskie piaski i żwiry fluwioglacjalne. W jego otoczeniu zalegają ponadto czwartorzędowe piaski eoliczne, piaski i żwiry fluwialne, fluwioglacjalne i szczelinowe, namuły, namuły torfiaste, piaski, żwiry i mułki kemów, gliny zwałowe oraz wapienie, margle, ily i iłowce środkowej jury (Szczegółowa mapa geologiczna Polski 1:50 000).

Wysokość bezwzględna obszaru miasta i gminy waha się od 207,2 m n.p.m. w dolinie Liswarty – w rejonie byłej tuczarni w Krzepicach – do 247,9 m n.p.m. w rejonie Dankowic III (Młodkowska-Przepiórowska *et al.* 2007, 1-9). Opisywane stanowisko znajduje się na północny wschód od miasta Krzepice.

■ CHARAKTERYSTYKA OBIEKTÓW NIERUCHOMYCH

Na przebadanym obszarze stanowiska odkryto 152 obiekty nieruchome, z których 99 zakwalifikowano do grupy o charakterze antropogenicznym (Ryc. 2).

W wypełniskach zabytków nieruchomych natrafiono na niezbyt liczny materiał ceramiczny. W sześciu z nich, tj. w obiektach: 30, 38, 45 (Ryc. 3:3), 73, 83, 117, znajdowała się ceramika z okresu późnego średniowiecza, w obiekcie 107 z okresu nowożytnego, a w obiekcie 142 (Ryc. 3:1), odkrytym na arze 37 (ha X), znajdował się jeden fragment ceramiki z epoki brązu (kultury łużyckiej?).

Chronologia dwóch palenisk została określona przy pomocy analizy C14. Pozwala ona jedynie wiązać je z rozległym przedziałem czasowym od wczesnego okresu rzymskiego do czasów późnego średniowiecza. Z obiektu 29 (Ryc. 3:2, Ryc. 4) uzyskano daty: 1. 200 BC – 30 AD, 2. 260 BC – 90 AD, zaś z obiektu 104 (Ryc. 5): 1. 1160 – 1280 AD, 2. 1030/1100 – 1110/1300 AD. Ponadto trzeci obiekt o numerze 98 został na podstawie analiz radiowęglowych C14 określony na czasy średniowiecza (daty: 1. 1150-1260 AD, 2. 1030-1280 AD). W pozostałych przypadkach nie udało się określić przynależności chronologiczno-kulturowej zabytków nieruchomych.

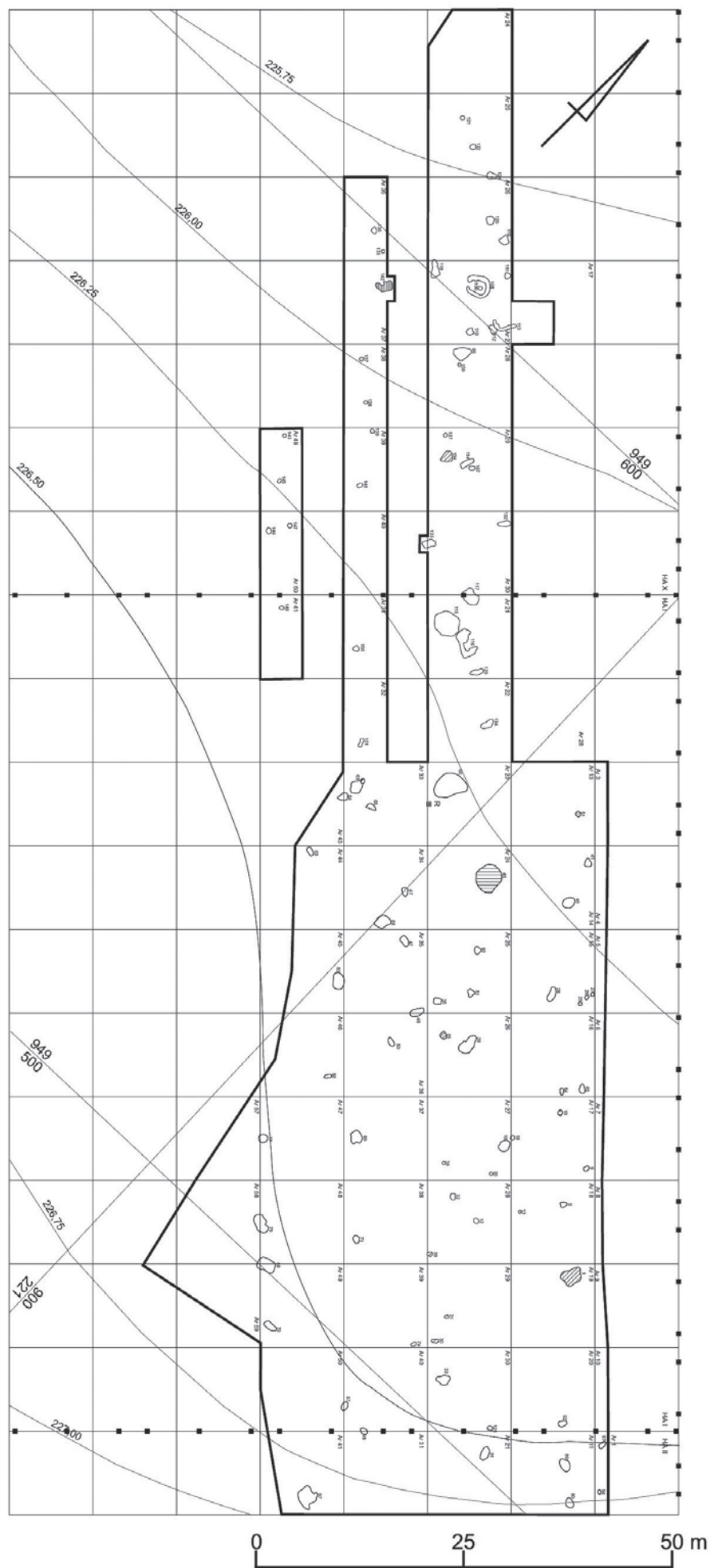
Wszystkie obiekty były czytelne zaraz poniżej warstwy ornej i podglebia. Nie tworzyły żadnych, wyraźnych skupisk, czy układów.

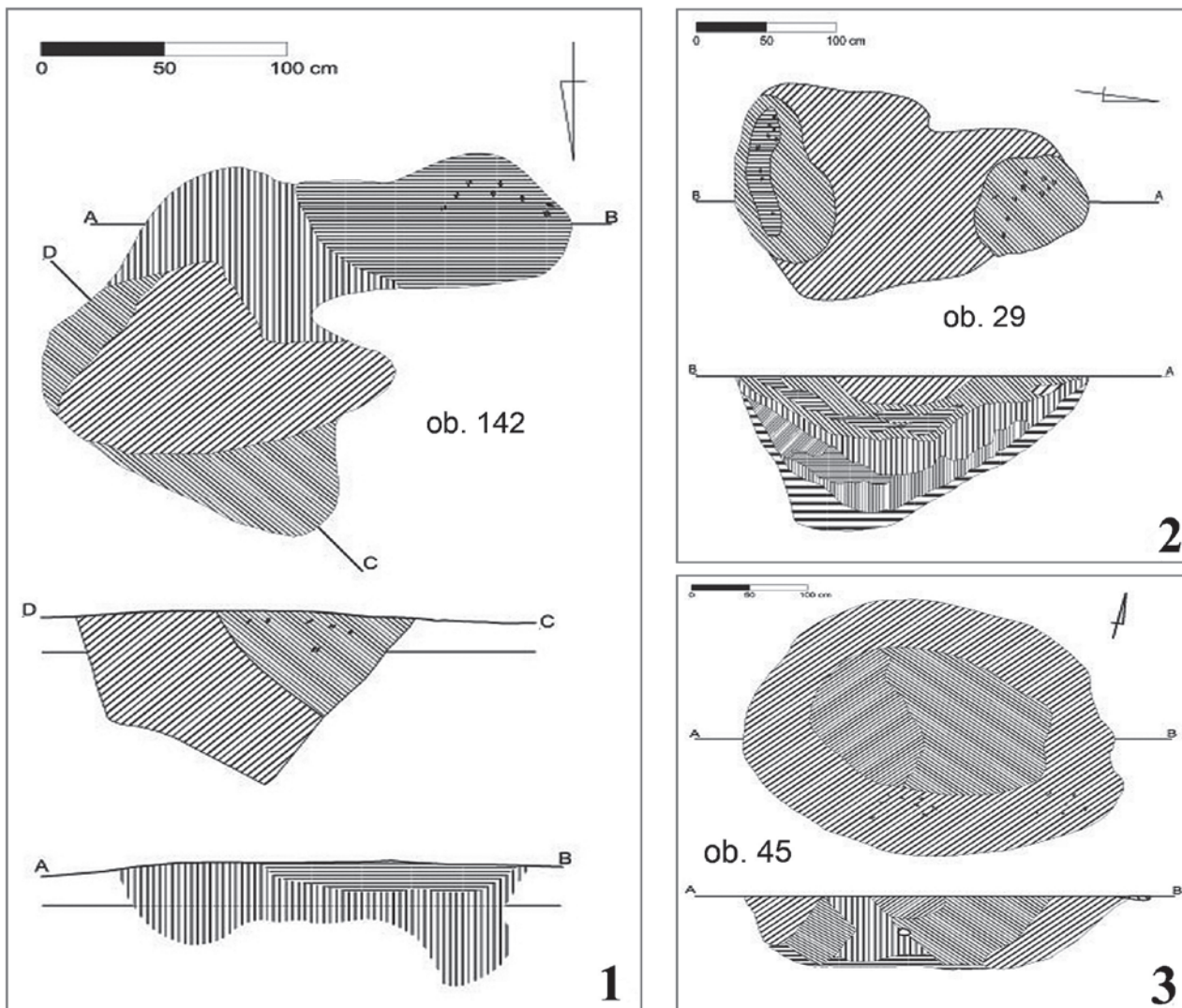
Analiza obiektów nieruchomych pozwoliła wyróżnić cztery paleniska, nowożytny rów oraz jamy i dołki o nieokreślonym przeznaczeniu (Ryc. 2). Materiał zabytkowy występujący w obiektach jest bardzo nieliczny. Jednakże biorąc pod uwagę ilość i przewagę zabytków zalegających bezpośrednio w nawarstwieniach nad nimi, z dużą dozą prawdopodobieństwa można przyjąć tezę, że zdecydowana większość obiektów o nieustalonej chronologii może być związana z okresem średniowiecza. Należy

Ryc. 2. Krzepice, stan. 18,
gm. loco, woj. śląskie. Plan
stanowiska

Fig. 2. Krzepice, site 18,
loco commune, śląskie
voivodeship. Plan of the site

-
- Obiekty datowane na późne średniowiecze
 Obiekty datowane na późne brązołwiecze/okres nowozytny
 Obiekty datowane na epokę brązu
 Obiekty niedatowane
 Kamień
-
- Granica badanego obszaru
 Granice poszczególnych hektarów
- R**
 Reper geodazyjny o współrzędnych
 X:221 895, 882; Y:948 553, 140; 226,20 m.n. p. m.





więc przyjąć, że na przebadanym terenie mamy jeden obiekt datowany na epokę brązu (kultura łużycka?), jeden datowany metodą C14 na okres przedrzymski/ wpływów rzymskich, ok. 90 z okresu średniowiecza, oraz kilka z czasów nowożytnych.

Lokalizacja stanowiska znacznie wychodzi poza obszar przeznaczony pod inwestycję. Jego zasięg kontynuuje się w kierunku północnym oraz wschodnim, w mniejszym stopniu w kierunku południowo-zachodnim. Podstawą do takich wniosków może być fakt występowania obiektów nieruchomych w północnej i zachodniej granicy inwestycji (Chwałek, Majewski 2008, 30).

■ **CHARAKTERYSTYKA MATERIAŁU RUCHOMEGO**

W trakcie prac wykopaliskowych, prowadzonych na stanowisku Krzepice 18, pozyskano 211 zabytków ruchomych. Na zbiór ten składają się 182 fragmenty naczyń, 14 krzemieni, 15 fragmentów przedmiotów metalowych, ponadto znaleziono również kawałki polepy. 140 fragmentów ceramicznych określonych zostało na okres

Ryc. 3. Krzepice, stan. 18, gm. loco, woj. śląskie. Rzuty poziome i pionowe obiektów: (1) jama z epoki brązu – kultura łużycka (?); (2) palenisko z okresu przedrzymskiego – okresu wpływów rzymskich; (3) jama z okresu późnego średniowiecza

Fig. 3. Krzepice, site 18, loco commune, śląskie voivodeship. Horizontal and vertical projections of features: (1) pit from the Bronze Age – Lusatian culture (?); (2) hearth from the pre-Roman period – Roman influence period; (3) pit from the Late Middle Ages

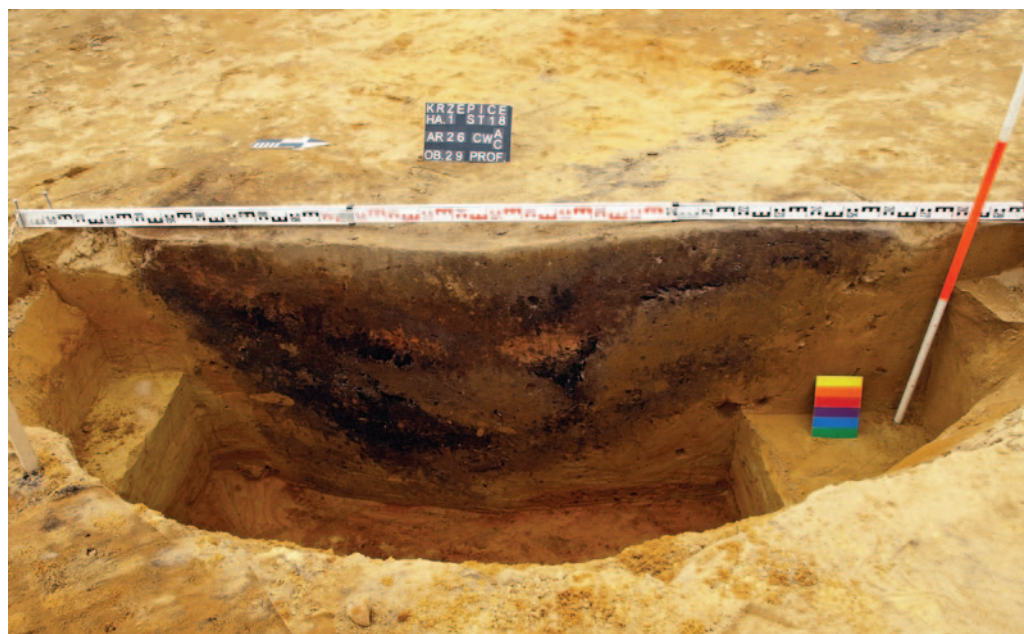
późnego średniowiecza. Cztery fragmenty, ze względu na bardzo słaby stan zachowania, zostały ogólnie określone na epokę brązu (kultura łużycka?), pozostała część (38 fragmentów) należy do okresu nowożytnego.

Udało się określić funkcję tylko trzech przedmiotów metalowych. Są to sprzączka pasa, fragment noża oraz – prawdopodobnie – fragment nitu. Dwa ostatnie zabytki są zbyt zniszczone, aby można było cokolwiek o nich powiedzieć.

Polepa, którą zebrano ze stanowiska, nie posiada żadnych cech morfologicznych, które mogłyby być użyteczne przy określeniu chronologii.

Ryc. 4. Krzepice, stan. 18, gm. Ioco, woj. śląskie. Profil obiektu 29, paleniska z okresu przedrzymskiego – okresu wpływów rzymskich)

Fig. 4. Krzepice, site 18, Ioco commune, śląskie voivodeship. Profile of feature 29, hearths from the pre-Roman period – Roman influence period



Większość materiału ruchomego znajdowała się w dolnej części podglebia na granicy z calcem i nie zalegała w żadnych skupiskach. Należy także wspomnieć, iż przed badaniami wykopaliskowymi z powierzchni stanowiska zebrano stosunkowo liczny materiał, a mianowicie 244 zabytki, w tym: 237 fragmentów ceramiki, 5 fragmentów przedmiotów metalowych, jeden krzemień, jeden fragment prawdopodobnie oselki, a ponadto także polepę i kilka kawałków żużla. Chronologicznie większość materiału ceramicznego, pochodzi także z okresu średniowiecza, nieliczne fragmenty można określić na czasy nowożytnie, natomiast brak materiału pradziejowego.

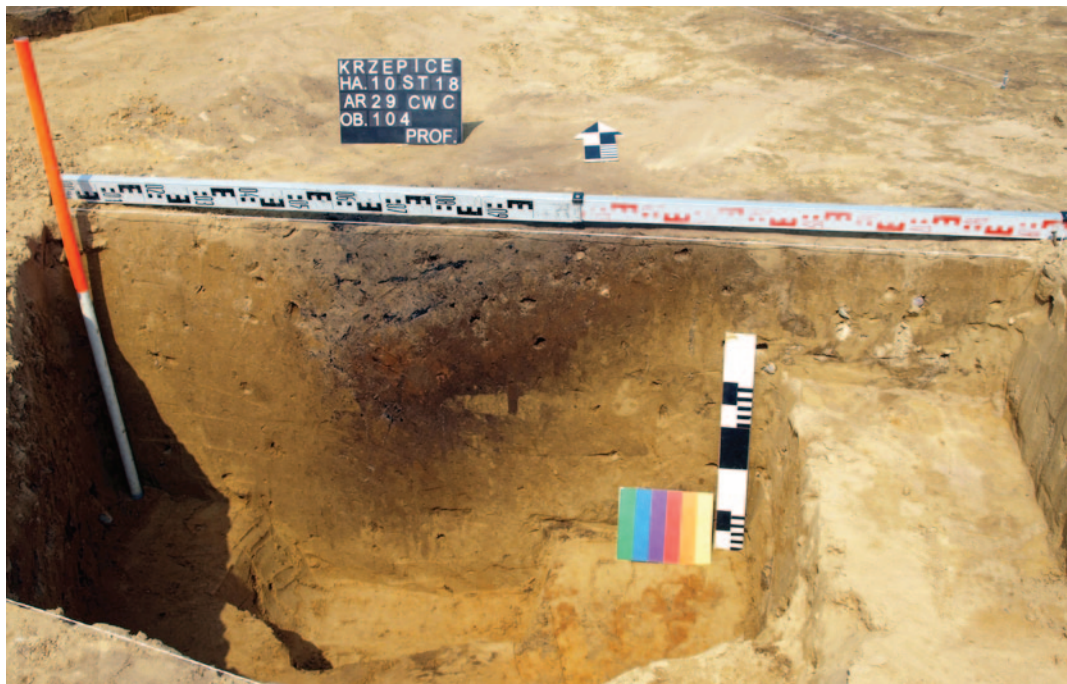
■ CERAMIKA

Materiał ceramiczny pozyskany w trakcie badań na stanowisku Krzepice 18 analizowany był w oparciu o modele technologiczne wypracowane przez J. Kruppé (1981) i A. Wałowy (1979), oraz przez A. Gruszczyńską i A. Targońską (1994).

Ze względu na silne rozdrobnienie ceramiki, a także liczne uszkodzenia, nie było możliwe szczegółowe określenie chronologii fragmentów. Całość możemy jedynie ogólnie datować na epokę brązu (kultura łużycka?), okres późnego średniowiecza, oraz nowożytność. Fragmenty, których morfologia została całkowicie zniszczona, zostały przypisane do czasów średniowiecza i nowożytności.

Zabytki pradziejowe – za wyjątkiem jednego z epoki brązu – wystąpiły w warstwie podglebia. Jeden niekarakterystyczny fragment ceramiki, znaleziony został w obiekcie 142 ok. 30 cm od stropu. Jego małe rozmiary nie pozwalają na rozpoznanie formy naczynia.

Dominujący materiał średniowieczny wykonany jest za pomocą obtaczania oraz toczenia (Ryc. 6, 7). Większość fragmentów jest rozdrobniona i pochodzi z naczyń wykonanych z glin o niewielkiej ilości domieszki drobno i średnioziarnistego piasku – II i III grupa wg A. Wałowy (1979, 35). Brzegi są przeważnie wydzielone i profilowane (Ryc. 6:E; 7:E-K) – typ 1-4 wg A. Wałowy (1979, tabl. V). Dna są płaskie, bez stempli garncarskich, zaś ornamenty stanowią proste wzory żłobków i linii falistych (Ryc. 6:F; 7:A-D). Do form naczyniowych możemy zaliczyć naczynia misowate, garnkowate oraz dzbanowate. Na uwagę zasługuje dolna część pucharu (Ryc. 6:A, B) znaleziona na arze 36 (ha I ćw. A), tuż pod warstwą podglebia. Jest to jedna z rzadziej znajdowanych form zastawy stołowej. Zachowany fragment ma 7 cm wysokości, w górnej części średnica wynosi 5,5 cm, a w dolnej 6,5 cm. Wykonany został techniką taśmowo-ślizgową, połączoną z obtaczaniem. Na dnie widoczne są ślady podsypki piasku, która miała na celu ułatwienie podnoszenia i przesuwania naczynia w czasie budowy dna i zaczątku ścianki (Wałowy 1979, 42). Naczynie uformowano z gliny z domieszką drobnoziarnistego piasku i wypalono w atmosferze utleniającej. Przekrój profilu był jednobarwny. Opisujący fragment ze względu na brak pozostałej części najbardziej pasuje do typu I wg A. Wałowy (1979, 91). Charakteryzuje go wygięta szyjka i łagodnie zaokrąglony brzusec, być może zdobiony u góry radełkowym motywem i poziomymi karami. Wylew jest prawie cylindryczny i zdobiony żłobkami lub przy pomocy radełka. Rozwój formy na przykładzie krakowskim obejmuje ramy chronologiczne od XIV do początku XVI w.



Ryc. 5. Krzepice, stan. 18, gm. loco, woj. śląskie. Profil obiektu 104 z wczesnego średniowiecza

Fig. 5. Krzepice, site 18, loco commune, śląskie voivodeship. Profile of feature 104 from the Early Middle Ages

Naczynia nowożytnie zostały wykonane na szybkoobrotowym kole garncarskim, z mas garncarskich zawierających bardzo drobną domieszkę, prawie niewidoczną dla oka. Jeśli chodzi o wypał, wyróżnić możemy ceramikę wypaloną w atmosferze utleniającej, o kolorze pomarańczowo-czerwonym oraz ceramikę wypaloną w atmosferze redukcyjnej, o kolorze siwym i szaro-stalowym. Wśród zabytków znalezionych na stanowisku Krzepice 18 zastosowanie mają oba typy wypału. Niektóre fragmenty szkliwione są na ciemniejsze kolory. Dna tych naczyń są płaskie, a brzegi słabo profilowane.

■ PRZEDMIOTY ŻELAZNE

Biorąc pod uwagę zarówno wielkość terenu, jak również przewagę materiału ceramicznego pochodzącego z okresu późnego średniowiecza, ilość przedmiotów metalowych znalezionych podczas badań jest niewielka, a określenie funkcji i chronologii większości z nich niemożliwe.

Spośród przedmiotów żelaznych wyróżnia się sprzączka do pasa (Ryc. 6:C) znaleziona w warstwie podglebia na arze nr 40 (ha I, ćw. B). Została ona wykonana z taśmy żelaznej w przekroju zbliżonym do czworobocznego. Prezentowany egzemplarz jest formą bez skuwki. Składa się z ramy jednodzielnej, półkolistej, z zachodzącymi na siebie końcówkami. Kształt litery D, jaki przypomina prezentowany typ, wynika z kąta prostego, który tworzy się pomiędzy kabłąkiem a podstawą ramy. Kolec omawianego zabytku jest prosty i zwężony na końcu.

Odkryty typ sprzączki występuje w rozległych ramach czasowych. Najwcześniejsze takie formy znane

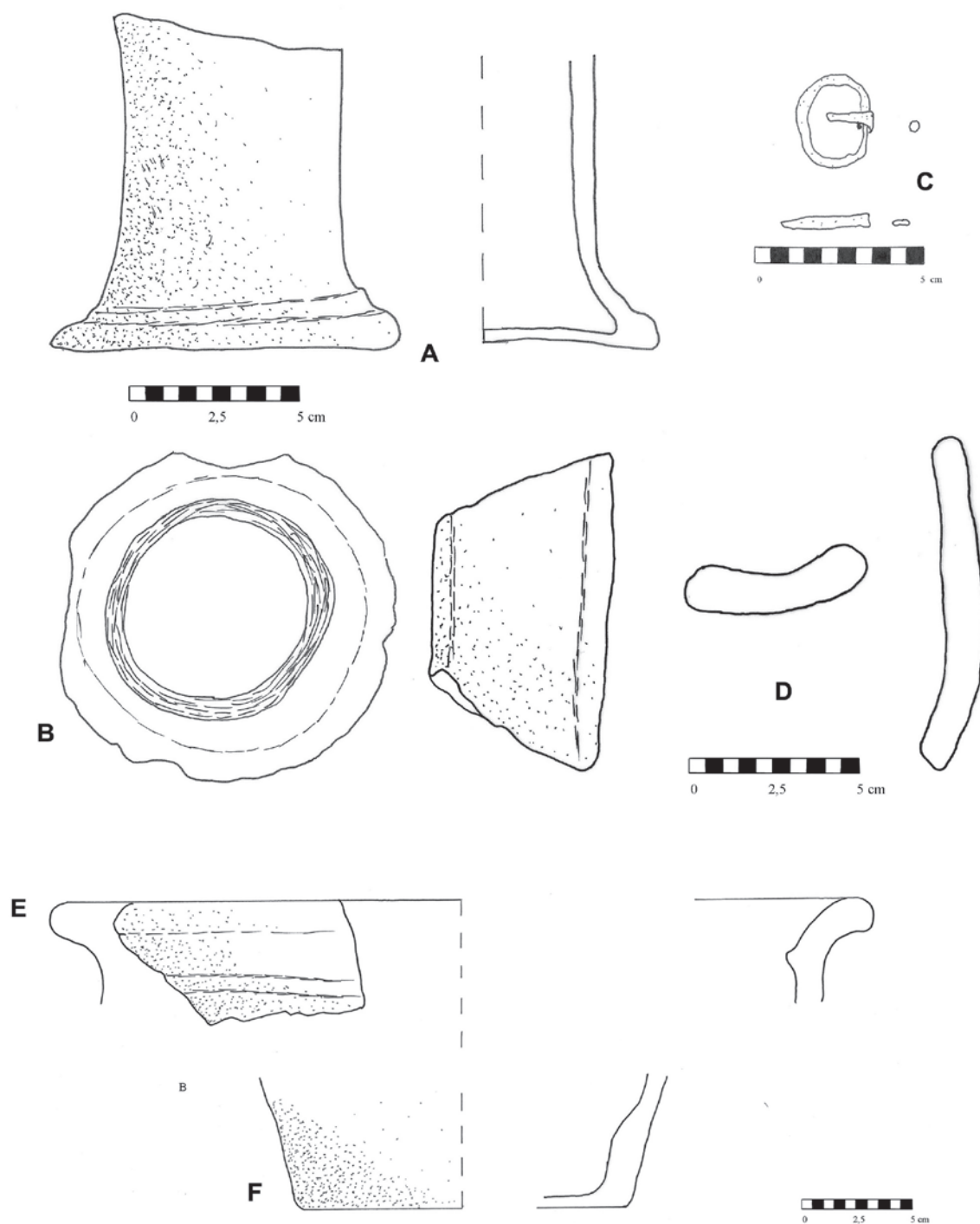
są z okresu przedrzymskiego i okresu rzymskiego, z fazy B1, w której występowały stosunkowo rzadko. Dość typowe są natomiast dla wczesnej fazy późnego okresu rzymskiego oraz fazy B2 (Madyda 1977, 367). Duże ich rozpowszechnienie można zaobserwować we wczesnym oraz późnym średniowieczu, a także w okresie nowożytnym (Kochanowski 1985, 165; Włodarczak 2003, 242). Dla opisywanego zabytku analogię stanowić może sprzączka znaleziona na stanowisku 27 w Krakowie-Bieżanowie (Włodarczak 2003, 234, 235, ryc.1:5), znalezisko z Sandomierza, stanowisko „Zamek 1” (Gula, Rysiewska 1993, 153, ryc. 8), a także XIV i XV-wieczne formy sprzączek z grodu w Plemiętach (Kochanowski 1985, 165, 170, 171, tabl. XXV:2, 3).

Z przedmiotów żelaznych należy wymienić jeszcze fragment ostrza noża oraz fragment główki nitu. Ze względu na to, że oba przedmioty są mocno skorodowane, nie jest możliwe określenie ich pierwotnych rozmiarów, oraz określenie ich chronologii. Pozostałe fragmenty przedmiotów żelaznych są zbyt małe i zniszczone aby poddać je analizie.

■ ZABYTKI KRZEMIENNE

Podczas badań odkryto cztery artefakty krzemienne oraz dziesięć naturalnych okruchów tegoż surowca. Wśród czterech artefaktów wydzielono:

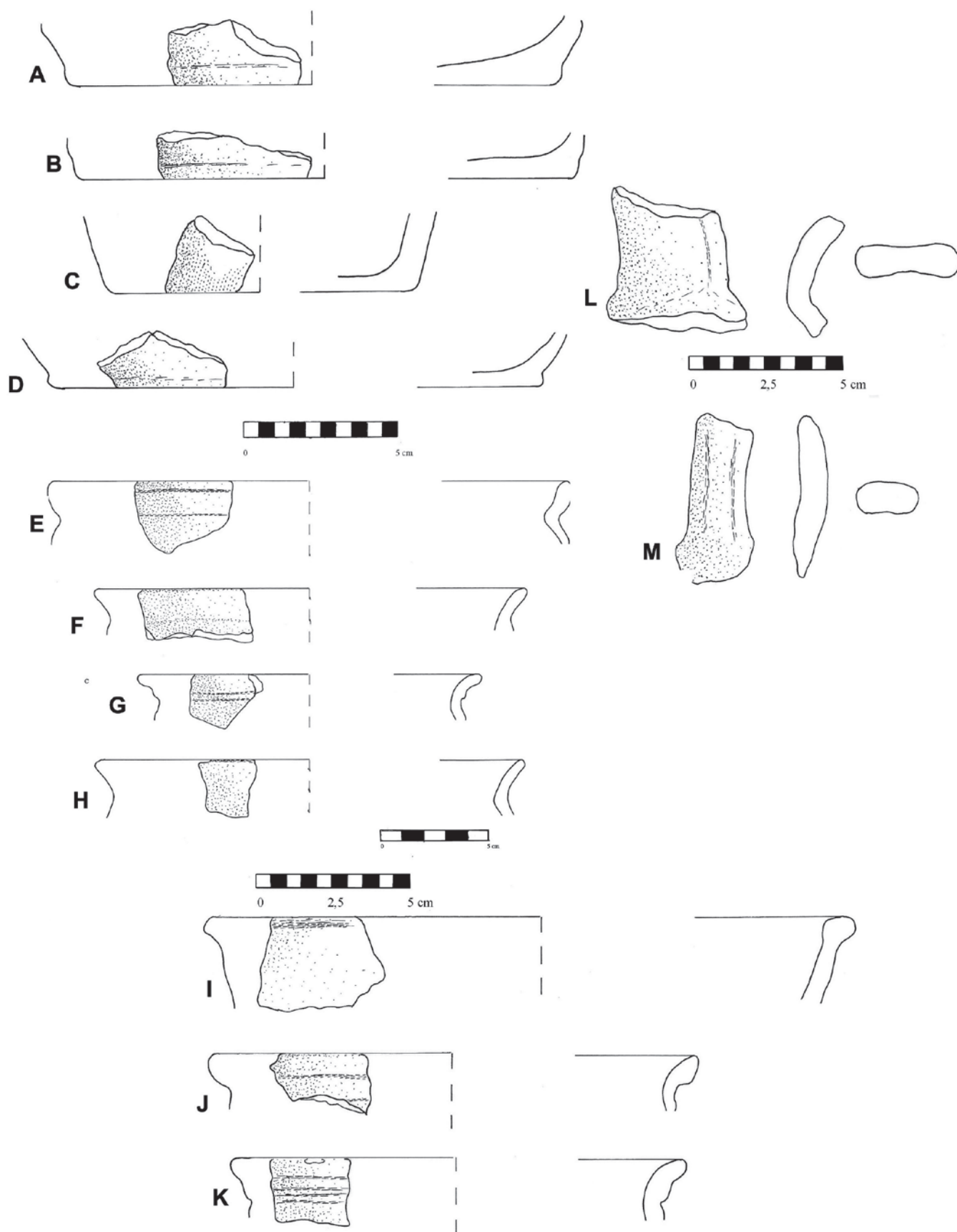
- okruch retuszowany z krzemienia narzutowego o wymiarach: $3,4 \times 2,8 \times 0,8$. Na stronie górnej znajduje się retusz płaski. Negatywy odbić są wielokierunkowe. Ponad 50% powierzchni ma charakter nieprzemysłowy. Chronologia: epoka kamienia.



Ryc. 6. Krzepice, stan. 18, gm. *loco*, woj. śląskie. Wybór zabytków: (a, b) dolna część pucharu z XIV-XVI w.; (c) sprzączka od pasa – okres przedrzymski – późne średniowiecze; (d) fragment ucha – średniowiecze; (e) fragment wylewu i dna – średniowiecze

Fig. 6. Krzepice, site 18, *loco commune*, śląskie voivodeship. Selection of artefacts: (a, b) bottom part of a cup from the 14th-16th cent.; (c) belt buckle – pre-Roman period – late Middle Ages; (d) fragment of a handle – Middle Ages; (e) fragment of a spout and base – Middle Ages

- okruch retuszowany z krzemienia narzutowego kredowego o wymiarach $4,4 \times 3,2 \times 1,4$. Na stronie górnej widoczny jest drobny retusz przykrawędny prawego boku. Negatywy odbić są wielokierunkowe. Również i na tym przykładzie znajduje się powyżej 50% powierzchni nieprzemysłowej. Chronologia: epoka kamienia-epoka brązu.
- łuska z krzemienia jurajskiego (?) o wymiarach $0,9 \times 1,7 \times 0,3$. Negatyw na stronie górnej przeciwny do osi, z dobrze widoczną częścią piętково-ściskową. Chronologia: epoka kamienia-epoka brązu.



Ryc. 7. Krzepice, stan. 18, gm. *loco*, woj. śląskie. Ceramika z okresu średniowiecza: (a-d) fragmenty den; (e-k) fragmenty wylewów; (l, m) fragmenty uch

Fig. 7. Krzepice, site 18, *loco commune*, śląskie voivodeship. Ceramics from the Late Middle Ages: (a-d) fragments of bases; (e-k) fragments of spouts; (l, m) fragments of handles

- okruch negatywowy z krzemienia narzutowego kredowego o wymiarach $3,2 \times 4,4 \times 1,5$. Negatywy odbić są wielokierunkowe, powyżej 50% powierzchni nieprzemysłowej. Chronologia: epoka kamienia-epoka brązu.

Pozyskane wyroby mają szerokie spektrum chronologiczne, dlatego trudno przypisać je do poszczególnych okresów, a tym bardziej kultur archeologicznych.

▪ PODSUMOWANIE

W wyniku badań ratowniczych przeprowadzonych w Krzepicach na stanowisku 18 w 2008 roku odkryto pozostałości po osadnictwie z epoki brązu (obiekt 142), z okresu przedrzymskiego/ wpływów rzymskich (obiekt 29 wydatowany na podstawie C14), z wczesnego średniowiecza (obiekt 98 i 104 datowane metodą C14), oraz z późnego średniowiecza (obiekty: 30, 38, 45, 73, 83, 117) i z czasów nowożytnych.

W trakcie badań odsłonięto obszar o powierzchni 50 arów i zarejestrowano 99 obiektów archeologicznych.

W sumie pozyskano 455 zabytki ruchome, które zebrano z powierzchni stanowiska (244 fragmenty) oraz podczas jego eksploracji (211 fragmentów). Wśród zabytków dominuje ceramika, której znaleziono 419 fragmentów. Zdecydowaną większość, bo aż 90% ułamków naczyń glinianych określono na czasy średniowiecza. Materiał ten stał się w końcowej fazie opracowania podstawą do datowania większości obiektów, które nie zawierały zabytków ruchomych.

Analiza przestrzenna obiektów nie wskazuje na jakiegokolwiek ślady zwartej osady średniowiecznej. Dominujący udział ceramiki z okresu średniowiecza, pozwala jednak przypuszczać, iż w tym czasie teren stanowiska był wykorzystywany. Świadczyć o tym może również fakt, że okres średniowiecza w rejonie Krzepic ponownie stały się interesujący dla osadników. Materiał powierzchniowy z Krzepic i okolic (z okresu XII-XIII wieku) potwierdza obecność istnienia osad z tego okresu (Bąk *et al.* 2008, 29, 30).

Bibliografia

- Bąk U., Dzięgielewski K., Klimek A. 2008. Przeszłość okolic Krzepic na podstawie wykopalisk archeologicznych. W: A. Zakrzewski (red.), *Krzepice a historia Rzeczypospolitej. Materiały z sesji popularno-naukowej zorganizowanej przez Urząd Miejski w Krzepicach we współpracy z Instytutem Historii Akademii im. Jana Długosza w 650 rocznicę utworzenia miasta Krzepice*, 5-34.
- Chwałek S., Majewski D. 2008. *Opracowanie końcowe z ratowniczych badań archeologicznych w Krzepicach, stan. 18 (AZP 83-45/40), pow. kłobucki, woj. śląskie, na trasie budowy obwodnicy miasta Krzepice* (niepublikowana praca w archiwum WUOZ Katowice i Dziale Archeologii Muzeum Śląskiego w Katowicach). Katowice, 1-5.
- Gruszczyńska A., Targońska A. 1994. *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych. Materiały z konferencji*. Rzeszów, 21-23.
- Gula M., Rysiewska T. 1993. Zabytki wydzielone ze stanowiska Zamek I w Sandomierzu. W: S. Tabaczyński (red.), *Sandomierz. Badania 1969-1973* 1. Warszawa, 147-155.
- Klimek K. 1996. Aluwia Rudy jako wskaźnik 1000-letniej degradacji Płaskowyżu Rybnickiego. W: A. Kostrzewski (red.), *Geneza, litologia i stratygrafia utworów czwartorzędowych* 2. Poznań, 155-166.
- Kochanowski M. 1985. Elementy odzieży i sprzęt gospodarstwa domowego z grodziska w Plemiętach. W: A. Nadolski (red.) *Plemięta średniowieczny gródek w ziemi chełmińskiej*. Toruń, 165-183.
- Kondracki J. 2001. *Geografia regionalna Polski*. Warszawa.
- Kruppé J. 1981. Garncarstwo późnośredniowieczne w Polsce 1. Tekst, *Studia i Materiały z Historii Kultury Materialnej* 53. Wrocław.
- Madyda R. 1977. Sprzączki i okucia pasa na ziemiach polskich w okresie rzymskim. *Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne* 4, 352-411.
- Młodkowska-Przepiórowska I., Pisarek-Małyszek K., Przepiórowski Z. 2007. *Sprawozdanie z uzupełniających archeologicznych badań rozpoznawczych w zakresie rozpoznania powierzchniowego i sondażowego na st. Krzepice 18. Na trasie północnej obwodnicy miasta Krzepice w ciągu drogi krajowej nr 43 (KM 0+000-6+285,00)*. Częstochowa, 1-9 (niepublikowana praca w archiwum WUOZ Delegatura w Częstochowie i Dziale Archeologii Muzeum Śląskiego w Katowicach). Katowice.
- Stupnicka E. 1989. *Geologia regionalna Polski*. Warszawa.
- Wałowcy A. 1979. Późnośredniowieczne garncarstwo krakowskie w świetle źródeł archeologicznych. *Materiały Archeologiczne* 19, 5-151.
- Włodarczak E. 2003. Zabytki metalowe ze stanowiska 27 w Krakowie-Bieżanowie i stanowiska 1 w Krakowie-Rżące. W: S. Kadrow (red.), *Via Archeologica. Źródła z badań wykopaliskowych na trasie autostrady A4 w Małopolsce. Kraków-Bieżanów, st. 27 i Kraków-Rżąka, st.1, osada kultury łżyckiej*. Kraków, 233-245.
- Materiały kartograficzne**
Szczegółowa mapa geologiczna Polski 1 : 50 000. Ark. 807 – Krzepice. Warszawa, 1988.

Summary

Sławomir Chwałek

Report from rescue archaeological excavations in Krzepice, site 18, loco commune, śląskie voivodeship

In 2008, rescue archaeological excavations were carried out in Krzepice at site 18 (AZP 83-45/40), loco commune, śląskie voivodeship. The site was located on the route of the planned Krzepice bypass. The excavations were commissioned by the General Directorate for National Roads and Motorways, Katowice Division from the Silesian Museum in Katowice. On behalf of the Museum, the works were headed by S. Chwałek, MA, and D. Majewski, MA, in cooperation with A. Małysa, MA, and M. Ignasiak, MA. Content-related supervision by D. Ablamowicz, PhD.

The site in question is situated north-west of the centre of the town of Krzepice on a flat area beyond the valley of the River Liswarta. Site 18 was discovered during archaeological surface investigations in the spring of 1986 within the project AZP on the area 83-45 by M. Gedl, and later verified during a test excavation conducted by I. Młodkowska-Przepiórowska, MA.

The rescue survey carried out in Krzepice at site 18 led to the discovery of the relics of settlement from the Bronze Age (feature 142), from the pre-Roman/ Roman influence period (artefact 29, radiocarbon dating), from the Early Middle Ages (features 98 and 104, radiocarbon dating) and the Late Middle Ages (features: 30, 38, 45, 73, 83, 117), and from the early modern period.

The excavations embraced an area of 50 ares and recorded 99 archaeological features. In total, 455 artefacts were acquired, which were gathered from the site surface (244) and upon site exploration (211). Ceramics prevailed among the artefacts with 419 found fragments. A vast majority – as much as 90% – of the fragments of clayware was dated to the Middle Ages. The acquired material became in the final stages of the study a basis for dating the majority of features which did not contain artefacts.

Spatial analysis of features did not indicate any traces of a consistent settlement from the Middle Ages. However, the dominant share of Medieval ceramics provides grounds to assume that the area of the site was in use at that era. Another testimony comes with the fact that in the Middle Ages, the area of Krzepice again became interesting for settlers.

■